

Objavljeno u: *Pregled: časopis za društvena pitanja, br. 3, god. LXVI, 1976.*

Progresivne snage u svijetu ne dozvoljavaju političku neutralizaciju bilo kog od značajnih pitanja. Na jednom od tih pitanja – položaj žene – ponovo su razotkriveni i mnogi drugi problem svijeta, potvrđena je njihova međuzavisnost kao i putevi za njihovo progresivno razrješavanje.

Sana Salahović

POLOŽAJ ŽENE U SAVREMENOM SVIJETU

Poslije Svjetske konferencije Međunarodne godine žene

Godina iz koje je svijet tek izišao – 1975, označena je na internacionalnom planu jednim zajedničkim nazivnikom – Međunarodna godina žene. Tako je i formalno – još odlukom Generalne skupštine OUN iz 1972. godine, kada je 1975. proglašena za Međunarodnu godinu žene pod geslom “Ravnopravnost, Razvoj i Mir”, i u skladu s tim, u stvari, opštim težnjama savremenog čovječanstva i sadržajima u kojima ono vidi mogućnosti svog opstojanja i unapređenja – i interes međunarodne zajednice za unapređenje društvenog položaja žene u svijetu utvrđen kao zajedničko obilježje vremena u kome živimo. Organizacijom Svjetske konferencije Međunarodne godine žene u Meksiku¹, kao jedne u nizu svojih specijalizovanih konferencija, Organizacija ujedinjenih nacija je vlastitim angažmanom to i potvrdila.

Konferencija u Meksiku je odgovor otkuda potiče ta intenzivna “internacionalizacija” interesa za društvenu situaciju žene. Široke pripreme za Konferenciju u OUN i širim svjetskim razmjerama, tok i ishod Konferencije,

¹ Svjetska Konferencija Međunarodne godine žene održava se u Meksiku od 19. juna do 2. jula 1975. sa slijedećim dnevnim redom:

a) Ciljevi i svrha MGŽ; sadašnja politika i program; b) Uključivanje žena u jačanje međunarodnog mira i uklanjanje rasizma, aparthejda, rasne diskriminacije, kolonijalizma, strane dominacije i prisvajanja teritorija putem sile; c) Sadašnji trendovi i promjene u statusu i ulozi žena i muškaraca, glavne prepreke koje treba prevazići u postizanju jednakih prava, mogućnosti i odgovornosti; d) Integracija žena u procese razvoja kao ravnopravnih partnera sa muškarcima; e) Svjetski plan akcije. U radu Konferencije učestvovalo je više od 1.000 delegata: delegacije 132 vlade, 10 međuvladinih tijela, 23 organa i specijalizovanih agencija OUN, 8 oslobodilačkih pokreta i 113 nevladinih organizacija.

ukazali su da je narastanje tog interesa na nivo svjetskog pitanja vezano za nove uslove razvoja proizvodnih snaga i društvenih odnosa u uslovima opšte međuzavisnosti svijeta i dubokih promjena u međunarodnim političkim i ekonomskim odnosima u njemu. Taj proces počiva na objektivnoj činjenici da je interes za unapređenjem društvenog položaja žene identičan sa širim kretanjima u svijetu u pravcu jačanja borbe za punu nacionalnu, političku i ekonomsku emancipaciju, što u postojećoj konstelaciji međunarodnih snaga znači – za demokratizaciju međunarodnih političkih odnosa i uvođenje novog ekonomskog poretka u svijetu. Evidentno je da na tome putu angažovanje svih ljudskih i prirodnih potencijala, a to znači i aktivnog učešća žene, jača front nacionalne borbe svake zemlje i ukupnih progresivnih snaga u svijetu na međunarodnoj sceni. Ali, to istovremeno jača i front progresivnih snaga svake zemlje za dublje promjene društvenih odnosa unutar samih zemalja u pravcu porasta ljudskog dostojanstva i razvoja ljudske ličnosti, bez obzira na pol, kako bi ona, obogaćena novih mogućnostima, kvalitetima i sposobnostima, odgovorno odlučivala i učestvovala u procesima razvoja svoje zemlje i međunarodne zajednice u cjelini. Konstatujući neosporne pozitivne promjene u situaciji žene, ali i njeno zaostajanje u društvenom razvoju i nesklad između, u pravilu, u svijetu opšteprihvaćenih pravnih normi o ravnopravnosti žene, s jedne strane i faktičke nejednakosti u životu, s druge strane – Konferencija je prije svega angažman nesvrstanih i zemalja u razvoju, zatim učešćem socijalističkih zemalja i savremenim stavovima nekih drugih, na primjer skandinavskih zemalja – produbila tu argumentaciju na svjetskoj razini. Pružajući dokaze o nezadovoljavajućim uslovima života ukupnog stanovništva na širokim prostranstvima svijeta, ta argumentacija dala je odgovor na glavno pitanje koje je stajalo pred sazivom Konferencije – u čemu su pravi razlozi nesklada koji još uvijek postoji u međunarodnoj zajednici između de iure i de facto položaja žene, zašto principi i obaveze, prihvaćeni u okviru OUN, brže ne nalaze put u njihovoj primjeni. Ukazivanje na besmisao ratnih sukoba i trke u naoružanju, prisustva raznih vidova agresije, na neodrživost postojeće međunarodne podjele rada, međunarodnog tržišnog mehanizma, rastućeg obrazovnog, tehničko-tehnološkog jaza između razvijenih zemalja i svijeta u razvoju, učinilo je evidentnom činjenicu da uzroci toga nesklada ne leže primarno u odsustvu volje vlada ili drugih odgovornih faktora da unapređuju položaj žene, niti u zastarjelim pogledima na njenu ulogu u društvu, nego u objektivnoj nemogućnosti brojnih zemalja

da milionima ljudi, bez obzira na pol, pruže život u miru, ishranu, obrazovanje, kulturu, zdravstvenu zaštitu, stanovanje, dostojne čovjeka, da im se obezbijedi zaposlenost, da se iz njihovog života uklone masovne nedaće koje u pravilu najviše pogađaju žene i djecu, i uopšte socijalne slojeve defavorizovane u datom društvu. Tako je analiza specifičke života žene rezultirala univerzalnijim sagledavanjima opštih uslova života, relevantnim za ljudski rod u cjelini, razotkrivši ponovo njihovu međuzavisnost, čime se Konferencija potvrdila kao jedan od veoma značajnih svjetskih političkih skupova održanih u prošloj godini.

I

Proglašenje Međunarodne godine žene i organizovanje Svjetske konferencije u Meksiku predstavlja nastavak stalnih napora OUN na unapređenju društvenog položaja žene. Pitanjima ravnopravnosti žene OUN se bavi od svoga postojanja, tretirajući ravnopravnost polova kao jedan od svojih osnovnih ciljeva, a diskriminaciju žene kao povredu osnovnih ljudskih prava, što je sadržano u univerzalnim instrumentima OUN – Povelji OUN, Opštoj deklaraciji o pravima čovjeka, Paktovima o pravima čovjeka. Ta osnovna međunarodna pravna norma razrađivana je u drugim međunarodnim instrumentima OUN, njenih organa i specijalizovanih ustanova, posebno u Deklaraciji o ukidanju diskriminacije prema ženama i nizu drugih koje neposrednije regulišu prava žene u pojedinim oblastima (politička prava, položaj žene u porodici, na radu, obrazovanju i dr.)²

Permanentno angažovanje OUN, posebno jedne od njenih funkcionalnih komisija, Komisije za položaj žene, da se ravnopravnost žene obezbijedi pravnim putem, a posebno usvajanje pomenutih dokumenata od većine članica svjetske organizacije, je nesumljivo od izuzetno velikog značaja za postizanje stvarne jednakosti žene u životu. Značaj leži, ne samo, u tome što su međunarodne pravne norme utirale put shvatanju o neophodnosti jednakosti žene u društvu, nego i u činjenici da se uklanjanjem pravih prepreka neposrednije otkrivaju stvarni uzroci nepodudarnosti proklamovane i stvarne jednakosti žena. Jer, ako su pravne prepreke uklonjene, onda položaj žene postaje sve identičniji položaju čovjeka u društvu uopšte, a u međunarodnim

² Opširnije – Dr Vida Čok – Uloga OUN u unapređenju društvenog položaja žene u svetu – Jugoslovenska revija za međunarodno pravo 1-3 Bgd. 1974.

okvirima – sve identičniji sudbini i situaciji većine čovječanstva, identifikujući sve očiglednije i puteve za potpunu jednakost žene sa naporima progresivnih snaga u svijetu za dubokim demokratskim promjenama opštih uslova ljudskog života i pozicije čovjeka u njihovom oblikovanju.

Na toj liniji prisutna je i evolucija u OUN od prvobitno pretežno pravnog utvrđivanja osnova ravnopravnosti žene na dubljem sagledavanju njene faktičke situacije i napora za aktivno intenzivno integrisanje žene u rješavanje bitnih pitanja svijeta. Tako je cilj Međunarodne godine žene definisan kao intenziviranje akcije na međunarodnom i nacionalnom planu na:

- “– unapređenju ravnopravnosti muškaraca i žena;
- obezbjeđivanju potpune integracije žena u cjelokupne napore razvoja, naročito naglašavajući odgovornost i značaj i ulogu žena u ekonomskom, socijalnom i kulturnom razvoju na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom planu, posebno u toku II dekade razvoja OUN;
- povećanju doprinosa žena razvoju prijateljskih veza i saradnje među državama i učvršćivanju mira u svijetu”³

U stvari, pomenuta evolucija u OUN i na pitanju položaja žene u svijetu govori, na svoj način, da sve veće prisustvo vitalnih pitanja savremenog svijeta u ukupnoj aktivnosti OUN i raspored snaga u svjetskoj organizaciji sve više pružaju dokaza da su snage koje se ne mire ni sa kakvim odnosima neravnopravnosti i zavisnosti, ne samo ojačale u svojoj bitci za demonopolizaciju međunarodnih organizacija i odlučivanja u njima, nego da one sve snažnije unose u međunarodne organizacije zahtjeve za, u društvenoj suštini, adekvatnijim tretmanom razmatranih pitanja. Jedna uporedna analiza svih tih procesa i evolucije OUN u odnosu na tretman problematike žene u savremenom svijetu nesumljivo bi razotkrila njihovu usku povezanost.

Konferencija u Meksiku, koja je označena kao “kulminaciona tačka Međunarodne godine žene”, prethodile su obimne pripreme, kako u okviru

³ Izvor „Žena danas broj 274 – 1975. godina.

cjelokupnog mehanizma OUN, tako i na planu regionalne međunarodne aktivnosti i nacionalnih akcija zemalja članica.

Veoma obiman i analitičan izvještaj Generalnog sekretara OUN, bogat dokumentacioni statistički materijal, naročito specijalizovanih agencija OUN, kao i izvještaji sa prethodno održanih regionalnih skupova, pružili su mogućnost učesnicima rasprave da utvrde sliku aktuelne situacije žene u savremenom svijetu u svim aspektima (izvještaj i dokumentacija o pravnoj i faktičkoj situaciji, vaspitanju, obrazovanju, zapošljavanju i uslovima rada, porodici, demokratskom i drugim socijalnim aspektima, učešću žene u političkom životu i međunarodnoj saradnji, primjeni međunarodnih instrumenata relevantnih po ženu) i da se izjasne, u odnosu na izložena strateška opredjeljenja, u vezi sa daljim nacionalnim i međunarodnim naporima za potpunu integraciju žena u razvoj.⁴

Međutim, moglo bi se reći da su još u toku priprema Konferencije, ciljevima Međunarodne godine žene, to jest postizanju što potpunije jednakosti žene na pravnom, ekonomskom i političkom planu kao sadržinskom okviru Konferencije – pomaknute granice ka univerzalnijem pristupu situaciji čovjeka uopšte i sagledavanju njegovih mogućnosti da efektivno djeluje u skladu sa postavljenim ciljevima. To je učinjeno na taj način što je Konferencija uključila u svoj dnevni red zahtjev da se razmotre: “Sadašnji trendovi i promjene u statusu i ulozi žene i muškarca, glavne prepreke koje treba prevazići u postizanju jednakih prava, mogućnosti i odgovornosti” (podvukla SS).⁵ U stvari, ta naizgled nedovoljno uočljiva modifikacija prvobitno postavljenog cilja Međunarodne godine žene, do koje je došlo zalaganjem progresivnih snaga na regionalnim međunarodnim skupovima i u krilu mehanizma OUN, upozoravala je i na to šta će biti dominirajući sadržaj debate na Konferenciji i na moguća strateška opredjeljenja učesnika u njoj. Uz snažno izražen zahtjev za nacionalnom i političkom nezavisnošću i osudu ratne i drugih vidova agresije i dominacije,⁶ preovlađujuća tema bio je

⁴ Dokumenti Konferencije: Izvještaj generalnog sekretara, E/Konf. 66/4: “Integracija žena u proces razvoja u punoj jednakosti sa muškarcima;” Izvještaj generalnog sekretara OUN, E/Konf. 66/3: “Aktuelne tendencije i evolucija u položaju i ulozi žene i muškarca i glavne prepreke u postizanju jednakih prava, mogućnosti i odgovornosti”.

⁵ Bilten Jugoslovenskog odbora MGŽ broj 5, strana 2.

⁶ Konferencija je, između ostalih, usvojila i slijedeće rezolucije: O statusu žena u Južnoj Africi, Namibiji i Južnoj Rodeziji; O učešću žena u jačanju međunarodnog mira i sigurnosti

međunarodni ekonomski razvoj, izvođenje novog ekonomskog poretka kao jedine realne šanse za izmjenu opštih uslova kvaliteta ljudskog života. Iskazi izneseni na Konferenciji u Meksiku o situaciji žene u usporedbi sa iskazima o svjetskom ekonomskom razvoju predočeni na ovoj Konferenciji, ali što je još značajnije predočeni na VI specijalnom zasjedanju OUN, u pripremama za VII specijalno zasjedanje koje je uslijedilo neposredno poslije Konferencije u Meksiku, kao iskazi sa niza drugih međunarodnih skupova, posebno nesvrstanih, upućuju na nužnost takvog zaključka.

U opširnoj studiji Međunarodne organizacije rada ženi-radnici, prezentiranoj na njenoj 60. sjednici (juni 1975. godine), kao i na Konferenciji u Meksiku, procjenjuje se da u 1975. godini žene čine gotovo 1/3 svjetske aktivne populacije, (od 1637 miliona lica koja čine svjetsku radnu snagu, žene čine 552 miliona) i da je 46 od 100 žena u radnoj dobi (15-64 godine) radno aktivno. Od ukupnog broja radno aktivnih žena blizu 2/3 žive u zemljama u razvoju (64,7% prema 35,3% koje žive u razvijenim zemljama). U ukupnoj svjetskoj ženskoj populaciji svih doba, učešće radno aktivnih žena čini 28% pri čemu je taj procenat u razvijenim zemljama 34%, a u zemljama u razvoju 26% od ukupne ženske populacije tih područja. Prisutna je opšta tendencija porasta učešća žene u aktivnoj populaciji, ali su razlike i ovdje uočljive u odnosima razvijenih i nerazvijenih regiona. Tako se naprimjer očekuje da će u periodu 1970–2000. godine stopa porasta učešća žena u ukupnom aktivnom stanovništvu u razvijenim zemljama biti 36% u odnosu na 31% kod muškaraca, dok je taj odnos u zemljama u razvoju 82% prema 96 % u korist muškaraca.

Pri ocjeni visokog procenta učešća žena iz zemalja u razvoju u ukupnoj svjetskoj radnog snazi mora se uzeti u obzir činjenica da je to istovremeno područje na kome inače živi preko 70% svjetskog stanovništva. Kod visoko očekivanog porasta stope aktivnosti do 2000. godine u zemljama u razvoju mora se uzeti u obzir niska zaposlenost kao apsolutna baza. Na kvalitativne razlike, međutim, još više upućuju neki dodatni indikatori o karakteristikama

i u borbi protiv kolonijalizma, rasizma, rasne diskriminacije i strane dominacije; O pitanju Panamskog kanala; O palestinskim i arapskim ženama; O pomoći vijetnamskom narodu; O situaciji žena u Čileu; ostale rezolucije bave se raznim problemima žena. Ukupno usvojeno 34 rezolucije.

i prirodi ženskog rada u svijetu. Tako su, na primjer, djevojke ispod 15 godina starosti veoma brojne među radno-aktivnim ženama u nerazvijenim područjima (20,5 miliona ili 3,8% ukupne ženske radne snage u svijetu prema 0,7 miliona u razvijenim zemljama ili 0,4% od ukupne ženske radne snage u svijetu). Istovremeno je udio radno-aktivnih žena, starijih od 44 godine, veći u razvijenim područjima (34% od ukupno radno-aktivnih žena u razvijenim područjima prema svega 22% od radno aktivnih žena u nerazvijenim područjima). Već ti podaci o starosnoj strukturi dovoljno govore ne samo o uslovima (prerano stupanje na rad, nemogućnost sticanja opšteg i profesionalnog obrazovanja i sl.) pod kojima žene u nerazvijenim područjima stupaju u radni život, nego i o trajanju radne aktivnosti žene, uslovima za njenu socijalnu i profesionalnu promociju, posredno o životnom dobu i kvalitetu života uopšte u zemljama u razvoju. Uz to treba uzeti u obzir da većina žena u zemljama u razvoju živi i radi u nerazvijenoj poljoprivrdnoj proizvodnji.⁷

Nasuprot takvoj situaciji stoji saznanje da razvijene zemlje sa 27% svjetskog stanovništva i 11% svjetske radne snage zaposlene u poljoprivredi, učestvuju u svjetskoj poljoprivrednoj proizvodnji sa 57%, a u svjetskoj trgovini poljoprivrednim proizvodima sa 64% u 1973. godini – od kojih se neke ne ustručavaju da izvoz hrane koriste kao jedno od glavnih oružja u politici pritiska u međunarodnim odnosima.⁸

Kada se ta slika svijeta sagleda još u svjetlu neravnomjernog i neracionalnog geografskog rasporeda industrije u svijetu, nepravičnog tržišnog i kreditno-monetarnog sistema, intelektualne, tehnološke kolonizacije, poznate činjenice da ispod 30% svjetskog stanovništva raspolaže sa oko 70% svjetskog dohotka, kao i činjenice da se ciljevi Druge dekade razvoja ne ostvaruju u skladu sa donesenim odlukama u OUN, onda je razumljivo što je tema razvoja i integracije žene u njegove procese bila dominirajuća tema Konferencije. U tom svjetlu postaje jasnije otkuda težnja nekih razvijenih zemalja Zapada, ispoljena na Konferenciji, da se odbaci razmatranje situacije žene u kontekstu globalnih svjetskih pitanja ali, i zašto je većina učesnika Konferencije odbila

⁷ Podaci uzeti iz dokumentacije 60 sjednice Međunarodne organizacije rada (Ženeva, juni 1975. godine): Izvještaj VIII – „Jednakost u mogućnostima u tretmanu radnica“.

⁸ Izvor: Đ. Hatibović: Izvještaj sa Konferencije o novom međunarodnom ekonomskom poretku i novoj strategiji razvoja – Linc. Austrija, semp. 1975. godine – Institut za međunarodnu politiku i privredu, Bgd. septembra 1975. godine.

takva nastojanja, izražena kroz prisutne feminističke tendencije da se ženska populacija, u svijetu u cjelini, posmatra kao jedinstvena društvena struktura, koja već po svojoj pripadnosti polu ima za pretpostavku istu zajedničku – diskriminisanu sudbinu. Tendencija nekih razvijenih zemalja Zapada da se problematici žene priđe van konteksta dubljih društveno-ekonomskih uzroka, prevashodno kao socijalno-humanitarnom pitanju, da se debata vodi oko nekih parcijalno i prakticistički sagledanih aspekata njenog života i ekstremno feministički prigovori da “rat treba voditi protiv privilegija muškaraca”, da se Konferencija suviše “ispolitizirala” udaljujući se od svog sadržaja, doživjela je poraz. Taj poraz feminizmu nanijele su prije svega nesvrstane i zemlje u razvoju ne samo u toku debate, nego svojom argumentacijom i akcionom sposobnošću da u dokumenta Konferencije ugrade svoje progresivne stavove. Treba reći da Konferencija nije gubila iz vida ni situaciju žene u razvijenom svijetu, ni opravdanost njenih zahtjeva za većom jednakošću u društvu i eliminacijom svih vidova postojeće diskriminatorne prakse prema ženi, ali je opštom analizom ukupne situacije žene u savremenoj, usko povezanoj svjetskoj zajednici, ukazala na nemogućnost radikalnih izmjena i njenog položaja ukoliko se ta borba ne poveže sa globalnim progresivnim procesima za pozitivnu izmjenu svijeta u cjelini.

Široko elaboriranje situacije žene u svim vidovima njenog života dalo je doprinos širini koncepta razvoja, posebno u njegovoj socijalnoj komponenti. Još u pripremnoj fazi Konferencije izražen stav da razvoj ne može biti posmatran kao isključivo ekonomski rast⁹ osnažen je na Konferenciji novim dokazima da razvoj ne može biti mjeran samo po glavi imaginarnog prosječnog stanovništva, što, u stvari, u sebi može da krije duboke socijalne

⁹ Izvještaj Generalnog sekretara OUN/Conf. 66/4 paragraf 3: „Osim ekonomskog rasta, različite definicije razvoja uvode kao bitan element evoluciju društva, struktura i ponašanja. Budući da je razvoj proces usmjeren na uvećanje sposobnosti društva, njegovih institucija i članova da se prilagode savremenom životu i da ga održavaju, potrebno je uvećati nacionalni dohodak, poboljšati životne uslove, usvojiti novu tehniku, steći nova znanja i sposobnosti, izmijeniti vrijednosti zanimanja, reformisati socio-ekonomske strukture i stvoriti nove institucije. Biti uključen u napore razvoja znači moći aktivno učestvovati u tim procesima promjena i efikasno koristiti mogućnosti koje one pružaju. Ne radi se samo o tome da se razumiju i prihvate prednosti te evolucije, nego istovremeno, da se tom sistemu pristupa sa preciznim ciljevima i da se da doprinos njegovom kontrolisanju. Integracija žena u proces razvoja traži poseban napor usmjeren na to da učini žene politički svjesnim i da ih efikasnije uključi u izbor orijentacija u pogledu društvenih promjena“ (Prevod sa francuskog SS).

razlike, nego unapređenjem životnih uslova svih kategorija stanovništva, ne samo u oblasti materijalnog blagostanja, nego sveukupnog života savremenog čovjeka. Jugoslovenska delegacija na Konferenciji je to izrazila stavom saopštenim u generalnoj debati da je “stepen emancipacije žene jedan od najznačajnijih indikatora razvoja, a prije svega stepena demokratije o određenom društvu” i da bi se indikatori o položaju žene “mogli koristiti kao indikatori i kriterijumi u poređenju socijalnog progressa i socijalne situacije u pojedinim zemljama”.¹⁰

O sazrelosti takvih opredjeljenja šire u svijetu svjedoči odluka Konferencije da se kao sastavni dio nacionalnih i internacionalnih napora na unapređenju društvenog položaja žene u OUN “do 1980. godine utvrdi pregled socijalnih indikatora relevantnih za ocjenu statusa i položaja žene”¹¹, što s obzirom na osnovnu orijentaciju Konferencije znači, posredno, i za mjerenje dostignutog stepena integralnog razvoja.

Konferencija je usvojila, kao osnovne dokumente “Deklaraciju iz Meksika 1975. o ravnopravnosti žena i njihovom doprinosu razvoju i miru”, “Svjetski plan akcije” kao i 34 rezolucije vezane za određena aktuelna politička pitanja svijeta i određene aspekte iz života žene. Kao osnovni politički dokumenat, Deklaracija se zasniva na ponovnoj afirmaciji jednakosti žene kao osnovnog ljudskog prava, privrženosti ciljevima Međunarodne godine žene i dominantnom shvatanju o najtješnjoj povezanosti problematike žene sa opštom političkom i ekonomskom situacijom u svijetu. Na toj osnovi u Deklaraciji se ističu principi i osnovni pravci u realizaciji ciljeva Međunarodne godine žene.

Svjetski plan akcije, već svojom prirodom, mnogo određenije ocrtava svjetsku situaciju i – izražavajući zahtjeve za rješavanje gorućih svjetskih pitanja i uvođenje novog ekonomskog poretka-konkretnije situira i položaj žene u njoj. Karakter tog dokumenta odražen je u formulaciji njegove namjene:

¹⁰ Vida Tomšić, govor u generalnoj debati na Konferenciji: Bilten Jugoslovenskog odbora MGŽ, broj 4. strana 3.

¹¹ – Svjetski plan akcije, paragraf 170, Bilten Jugoslovenskog odbora MGŽ broj 4.

“Namjena ovog plana je da jača primjenu instrumenata i programa koji su usvojeni u vezi sa statusom žena, da ih proširi i postavi u savremeniji kontekst. Njegova namjena je, uglavnom, da stimuliše nacionalnu i međunarodnu akciju radi rješenja problema nedovoljne razvijenosti i društveno-ekonomske strukture koja ženu stavlja u podređeni položaj, kako bi se postigli ciljevi Međunarodne godine žena”.¹² To je postignuto i preciziranjem cilja Plana kao: “Cilj Plana je da se obezbijedi da osnovni i multidimenzionalni doprinos žena – stvarni i potencijalni – ne izostane u postojećim konceptima akcionih programa razvoja i veće svjetske ekonomske ravnoteže. Predložene su preporuke za nacionalne i međunarodne akcije čiji je cilj da se ubrza postizanje potrebnih promjena u svim oblastima, posebno u onima u kojima su žene naročito zapostavljene”¹³

U Planu su detaljno razrađeni specifični problem položaja žene, opšti zadaci koje bi trebalo ostvariti u “Dekadi – žena i razvoj 1975–1985.”, date smjernice za nacionalnu i međunarodnu akciju. Planom se utvrđuje potreba da vlade članice OUN ustanove vlastitu nacionalnu strategiju i identifikuju sopstvene ciljeve i prioritete, sačine kratkoročne, srednjoročne i dugoročne kvantifikacije u postizanju tih ciljeva. Plan utvrđuje i minimum ciljeva koje bi u svijetu trebalo ostvariti u prvoj polovini Dekade. Na planu šire regionalne međunarodne aktivnosti široko su utvrđene mogućnosti i obaveze međunarodnih organizacija, posebno cjelokupnog Sistema OUN. Data je preporuka da svi organi, tijela, specijalizovane agencije OUN, preduzmu posebne i zajedničke akcije i utvrđena je potreba da one razmotre implikaciju Plana na njihove postojeće i formulisanje novih programa. Ukazano je da mnogi programi i istraživački projekti, naročito oni vezani za strategiju II dekade razvoja UON, imaju povezane ciljeve sa Svjetskim planom akcije za unapređenje položaja žene. Posebno su apostrofirani Međunarodna organizacija rada, UNESCO, Dječiji fond OUN, Program razvoja OUN, Fond OUN za populacione aktivnosti, Organizacija OUN za industrijski razvoj, Konferencija OUN za trgovinu i razvoj, Međunarodna banka za obnovu i razvoj, regionalne komisije OUN u druge međuvladine i nevladine organizacije.

¹² – Svjetski plan akcije, paragraf 15, Bilten Jugoslovenskog odbora MGŽ broj 4.

¹³ Svjetski plan akcije, paragraf 24, Bilten Jugoslovenskog odbora MGŽ broj 4.

II

Povezujući situaciju žene za najdublja kretanja u političkim i ekonomskim odnosima u svijetu – neoborivošću dokaza i akcionom sposobnošću nesvrstanih i zemalja u razvoju ispoljenoj prije svega kroz “Grupe 77” u formiranju zajedničkih stavova – Konferencija u Meksiku je uspostavila funkcionalnu vezu sa principima i politikom nesvrstavanja. Bez obzira na postojanje nekih kompromisnih stavova odraženih u dokumentima Konferencije, moglo bi se reći da su osnovna strateška opredjeljenja Konferencije zasnovana na bitnim principima nesvrstanosti. Time je i na ovoj Konferenciji vrijednost nesvrstanosti ne samo na fundamentalnim pitanjima nacionalnih sloboda i demokratske međunarodne saradnje, nego i time što je i u ovoj prilici nesvrstanost pružila dokaze o svojoj vitalnosti, stvarajući uslove da bude sve prihvaćenija u opštesvjetskim okvirima upravo činjenicom da se sve više ispoljava kao univerzalni pogled na sve problem savremenog čovječanstva i sve aspekte odnosa u svijetu. Poznato je da je taj proces u okviru nesvrstanih našao svog odraza i u ranijim dokumentima. Tako, pored temeljnih pitanja borbe protiv imperijalizma i strategije međunarodnog razvoja u dokumentima IV Konferencije nesvrstanih na vrhu u Alžiru 1973. godine figuriraju problemi ishrane, čovjekove sredine, prenošenja tehničkih znanja, očuvanja i razvitka nacionalnih kultura. U takvoj orijentaciji i unapređenje društvene situacije žene u savremenom svijetu postaje nezaobilazni sadržaj i kao obaveza demokratskih snaga svijetu i kao elemenat nesvrstanosti. Zato je ta tema morala naći odgovarajuće mjesto i u sklopu razmatranja bitnih pitanja svijeta na Ministarskom sastanku nesvrstanih u Limi, održanom poslije Konferencije u Meksiku.

Razmatrajući bitna pitanja u savremenom svijetu Ministarski sastanak nesvrstanih u Limi odao je visoko priznanje Konferenciji i njenim dokumentima sa stanovišta njenog doprinosa punom razvoju nesvrstanih zemalja u njihovoj borbi protiv svih vidova eksploatacije. Polazeći od toga, u Deklaraciji iz Lime utvrđena je obaveza da nesvrstane zemlje “uspostave nacionalne strategije u skladu s Deklaracijom, Svjetskim planom akcije i rezolucijama Meksičke konferencije”, utvrđena je potreba da se Koordinacionom birou nesvrstanih uputi preporuka “da se stalno interesuje za problem integracije žena kako bi se to pitanje redovno razmatralo u OUN i

drugim međunarodnim tijelima”.¹⁴ Tako je pored međunarodno-pravnog instrumentarija i drugih značajnih dokumenata OUN i dokumenata drugih međunarodnih organizacija relevantnih po unapređenje položaja žene, odredbama Deklaracije iz Lime učinjen prvi korak i u okviru nesvrstanih da se putem opšteprihvaćenih dokumenata definiše stav, obaveza i akcija nesvrstanih u ovom domenu.

Polazeći od takvog stava nesvrstanih izloženog u Limi realno je očekivati, i u vezi sa predstojećom V Konferencijom nesvrstanih na vrhu u Kolombu, dalje angažovanje nesvrstanih u ovoj problematici, kako u njihovoj bilateralnoj i multilateralnoj saradnji, tako i u njihovom zajedničkom istupu, prije svega u OUN, a i na drugim međunarodnim skupovima.

III

Svjetskom konferencijom u Meksiku čovječanstvo se, otvorenije nego ikada do sada, okrenulo licem prema položaju žene u savremenom svijetu uzetom u cjelini. Šire nego ikada sagledana je međuzavisnost njene i opšte svjetske situacije. Svojim tokom i ishodom Konferencija je pokazala da progresivne snage u svijetu ne dozvoljavaju političku neutralizaciju bilo koga od značajnih svjetskih pitanja. Na jednom od njih – položaju žene – ponovo su razotkriveni i svi drugi poblemi svijeta, potvrđena je njihova međuzavisnost kao i putevi za njihovo progresivno razrješenje. Na situaciji žene svijet je ponovo osvjedočen da je nemoguće ostvarenje parcijalnih, bez ostvarenja univerzalnih prava čovjeka i svih naroda međunarodne zajednice. Na toj osnovi osnažene su i mogućnosti progresivnih snaga svijeta u cjelini da svojim aktivnim učešćem grade jedan svijet, humaniji za vrijednost jednakosti žene u njemu, bogatiji za doprinos koga će ona sve više davati razvoju po mjeri čovjek.

¹⁴ – Deklaracija iz Lime, paragraf 111 – “Međunarodna politika” broj 611 Bgd, novembar 1975. godine.